

ISSN 1817-3772

ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК ДОНБАСУ

науковий журнал

2014 № 1 (35)

Економічний вісник Донбасу Экономический вестник Донбасса Economic Herald of the Donbas

Науковий журнал

№ 1 (35) 2014

Заснований у 2004 році

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 14442-3413 ПР видано Міністерством юстиції України 14.08.2008 року

Журнал внесений до переліку наукових фахових видань України (економічні науки).

Постанова Президії ВАК України від 14 жовтня 2009 р. № 1-05/4

Рекомендований до друку рішеннями Вчених рад

Інституту економіки промисловості НАН України (протокол № 2 від 12.03.2014 р.)

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 7 від 28.02.2014 р.)

Журнал індексується українською загальнодержавною реферативною базою даних „Україніка наукова” – угода про інформаційну співпрацю №30-05 від 30.03.2005 р. Видання включено до міжнародної наукометричної бази

„Наукова електронна бібліотека E-Library.Ru (Російського індексу наукового цитування – РИНЦ)” –

договір №571-09/2013 від 16.09.2013 р. Видання індексується вільно доступною системою Google Scholar.

Засновники:

Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
Інститут економіки промисловості Національної академії наук України

Міжнародна наукова рада

Голова Ради – Амоша О. І., академік НАН України, доктор економічних наук, професор,

директор Інституту економіки промисловості НАН України (м. Донецьк, Україна)

Курило В. С., академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, ректор Луганського

національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Пономаренко В. С., доктор економічних наук, професор, ректор Харківського

національного економічного університету ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна)

Величко Адамов, доктор, професор, ректор Господарської академії ім. Д. А. Ценова (м. Свіштов, Болгарія)

Шимов В. М., доктор економічних наук, професор, ректор Білоруського державного економічного університету (м. Мінськ, Білорусь)

Вольчик В. В., доктор економічних наук, професор Південного Федерального університету (м. Ростов, Росія)

Павлов К. В., доктор економічних наук, професор Іжевського державного університету (м. Іжевськ, Росія)

Фатєєв В. С., доктор економічних наук, професор Гродненського державного університету (м. Гродно, Білорусь)

Краузе Г., Dr. Hab (Technique), президент Міжнародного центру науки і техніки (м. Кирхмезер, Німеччина)

Хагеманн Н. PhD (Economics), Центр дослідження навколишнього середовища ім. Гельмгольца, (м. Лейпциг, Німеччина)

Данило Лучес, PhD (Sociology), професор, Західний Університет Тимішоари (Румунія)

Богдан Надолу, PhD (Sociology), професор, Західний Університет Тимішоари (Румунія)

Кушнірович Н. О., PhD (Economics), доцент, Академічний центр Руппін (м. Емек Хефер, Ізраїль)

Столяров В. Ф., доктор економічних наук, професор, ректор Буковинського університету (м. Чернівці, Україна)

Редакційна колегія:

Головний редактор

Ляшенко В. І., доктор економічних наук, старший науковий співробітник (м. Донецьк)

Заступник головного редактора

Матросова Л. М., доктор економічних наук, професор (м. Луганськ)

Відповідальний секретар

Чеботарьова Н. М., кандидат економічних наук, доцент (м. Луганськ)

Заступник відповідального секретаря

Скороход Н. М., кандидат економічних наук, доцент (м. Луганськ)

Члени колегії:

Александров І. О., доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Амоша О. І., академік НАН України, доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Булєєв І. П., доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Дементьєв В. В., доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Драчук Ю. З., доктор економічних наук, старший науковий співробітник (м. Луганськ)

Дубницький В. І., доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Єськов О. Л., доктор економічних наук, професор (м. Краматорськ)

Кабанов А. І., доктор економічних наук (м. Донецьк)

Калінеску Т. В., доктор економічних наук, професор (м. Луганськ)

Костирко Л. А., доктор економічних наук, професор (м. Луганськ)

Макогон Ю. В., доктор економічних наук, професор (м. Донецьк)

Махортов Ю. О., доктор економічних наук, професор (м. Луганськ)

Медведкін Т. С., доктор економічних наук, доцент (м. Донецьк)

Тараш Л. І., доктор економічних наук, старший науковий співробітник (м. Донецьк)

Хоменко Я. В., доктор економічних наук, доцент (м. Донецьк)

Випускаючий редактор

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор (м. Луганськ)

Коректор

Конюченко Ю. О.

E-mail: Slaval@iep.donetsk.ua
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evd/index.html
<http://alma-mater.luguniv.edu.ua/electronversions.htm>

© Інститут економіки промисловості Національної академії

наук України, 2014

© ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса

Шевченка”, 2014

© Акіндєєв Д. В., Ляшенко В. І., дизайн обкладинки, 2014

Зміст

НАУКОВІ СТАТТІ

Соціально-економічні проблеми Донбасу

1. Котов Е. В., Ляшенко В. И., Тесновский П. В. Предпосылки стратегирования развития субрегиона Доброполье 4

Економічна теорія

2. Лемішко О. О. Етимологія категорії „капітал” у економічній думці стародавнього світу, теорії меркантилізму і класичній економічній теорії 17
3. Чеботарёв В. А. Агропродовольственный комплекс Украины: меры институционального, экономического и научного обеспечения 21
4. Кондратьева Т. В. Факторы инновационной активности институциональных предпринимателей 27
5. Куліш І. М. Конкуренція як морально-етична категорія в пострадянській державі 34

Міжнародна і регіональна економіка

6. Павлов К. В. Эффективные решения социально-экономических и экологических проблем водопотребления в крупном городе (на примере Ижевска) 38
7. Заніздря М. Ю. Економічні наслідки євроінтеграційного курсу України в сфері спеціального водокористування 44
8. Сухонос М. К., Молодченко Т. Г., Прасол В. М. Аналіз технічного стану житлового фонду України та пропозиції щодо його оцінки 51
9. Багдасарян А. М. Интеграционные возможности рынка ценных бумаг в странах постсоветского пространства ... 56
10. Кудріна О. Ю. Регіональна промислова політика як інструмент ефективного використання промислового потенціалу регіону 63

Фінанси

11. Кочетков В. М., Волошаненко Є. В. Виявлення загрози банкрутства підприємств видавничо-поліграфічної галузі на основі дискримінантних моделей 74
12. Майер И. Н. Источники инвестиционного обеспечения машиностроительных предприятий Украины 79
13. Кравченко В. О. Підходи до формування системи фінансової безпеки компаній на страховому ринку 87
14. Мальцева В. В. Страховий продукт: визначення, структура та характеристики якості 93
15. Боровик П. М., Швабовський О. Ю. Посилення стимулюючого впливу податку на додану вартість на інноваційно-інвестиційні процеси в Україні 99
16. Телічко Н. А. Розвиток та оптимізація фінансового механізму соціального страхування в Україні 104

Маркетинг

17. Шлафман Н. Л. Удосконалення інституційних механізмів узгодження інтересів малого підприємництва, держави та суспільства 110
18. Даниленко О. В. Упровадження системи бюджетування на шляху досягнення безбитковості та високої конкурентоспроможності промислових підприємств України 115
19. Чеботарьов Є. В. Формування конкурентного середовища в агропродовольчій сфері: прогнозування ринкових позицій провідних підприємницьких структур 120

Менеджмент

20. Гамова О. В., Головань В. А. Проведення аудиту витрат на виробництво: теоретичні аспекти 126
21. Дяченко В. С. Теоретико-методологічні аспекти формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств 131
22. Летунівська Н. С. Управління ефективністю соціальної інфраструктури промислових підприємств у сучасних умовах 139
23. Білопольський М. Г., Харченко В. А. Характеристика розвитку промислового підприємства 148
24. Король К. В. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні 157

Менеджмент інновацій

25. Кучерук Т. Г., Потьомкіна Н. О. Інституційні засади формування інтеграційного механізму інноваційно орієнтованого економічного розвитку регіонів України у межах глобального простору 163
26. Пожусва Т. О. Інноваційний розвиток економіки України: необхідність, реалії, перспективи 168
27. Підоричева І. Ю. Державна політика інноваційного розвитку регіонів і міст України: особливості та перспективи реалізації 173
28. Карамушко Н. А. Інноваційна праця як основа активізації сучасного підприємництва 181
29. Височан О. О. Документування обліку витрат на підготовку та освоєння виробництва нової продукції 188

Менеджмент персоналу

30. Ткаченко А. М., Марченко К. А. Професійний розвиток персоналу – нагальне завдання сьогодення 194
31. Тимченко С. О. Сучасний стан розвитку персоналу на машинобудівних підприємствах України 198
32. Шабаліна Л. В., Литвак А. О. Аналіз співпраці українських вищих навчальних закладів з європейською програмою Tempus 204

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

33. Кочуев В. И. Нереализованные возможности дерегуляции предпринимательской деятельности на местном уровне 210
34. Шамаева Н. П. Математическая модель динамики как основа постановки и решения задач о научно-производственной кооперации 213

ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

35. Порохня В. М. Розвиток соціально-економічної системи: планетарний підхід 218
36. Полковников С. А. Методические подходы к оценке устойчивого развития 226

ІННОВАЦІЙНА ПРАЦЯ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Головною умовою виживання людства у довгостроковій перспективі є трансформація сучасної економіки в нооекономіку як високоефективну та високоінтелектуальну економіку, яка працює на людину та її потреби [1, с. 20]. Рушійною силою цього процесу є, звичайно, особистість та праця, яку вона виконує. Зміна ринкової ситуації та потреб клієнтів змушують підприємства шукати нові інструменти забезпечення конкурентоспроможності шляхом активізації інноваційної діяльності та інноваційного оновлення.

Теоретичні підвалини сучасних уявлень про специфіку праці творчого характеру та її мотиваційні основи закладено за часів існування централізованої планової економіки [2]. Значний внесок у визначенні основної ролі людського капіталу в економічних процесах, у розвиток наукової думки щодо інноваційної праці зробили такі вітчизняні вчені, як О. Амоша, О. Грішнова, Л. Федулова, С. Володін, Т. Калінеску, М. Кісіль, А. Чухно, О. Устенко та інші [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10]. Необхідність пошуку специфічних підходів до мотивації праці персоналу, зайнятого розробкою та впровадженням інновацій, обґрунтовувалася у публікаціях зарубіжних авторів, зокрема Дженстер Пер, Хасси Давид, Ф. Ж. Гуяр, Дж. Н. Келли [1; 11].

Мета статті – систематизувати елементи інноваційного підприємництва в умовах виробничої системи нового покоління, оцінити потенціал складових інтелектуального капіталу, визначити роль інноваційної праці, готовності персоналу до нововведень та перспективи перетворення бізнесу методом біореінженірингу.

Особливістю сучасного підприємництва стає формування структурованої ноосфери. Ноосфера (від грецької – сфера розуму) [1, с. 17] – це такий стан біосфери, де розумна діяльність людини стає головним, визначальним фактором її розвитку. Тобто, це результат розумової діяльності людини, самостійно створене суспільством середовище, його матеріальна та духовна культура, яку певним чином вмонтовано в зовнішній світ. Однією з базових основ ноосфери є матеріальна (економічна) культура, а головною умовою формування такої розумної економіки є можливість постійного навчання людства. При чому процес навчання варто тлумачити як набуття, засвоєння, зберігання та узагальнення нової інформації.

За дослідженнями О. Устенко [10, с. 12], джерелами ідей нових продуктів є аналіз потреб і запитів споживачів (11,5 % від їх загальної кількості), розробки науково-технічних працівників самих підприємств і залучених зі сторони (76,5%), аналіз діяльності конкурентів (8,0%), пропозиції торгових і збутових посередників (1,0%), консультативних фірм (0,5%), працівників підприємства (2,5%), тобто переважну більшість інноваційних ідей формують працівники підприємства, спираючись на власні уявлення щодо того, якими мають бути нові товари, технології тощо, не аналізуючи в достатній мірі потреби і запити споживачів. Тому частка прийнятих ідей у цілому по Україні не перевищує 20%. Для порівняння: в Японії вона складає 68%, США – 52%, Швеції – 45%, Польщі – 30%.

Згідно з дослідженнями Департаменту торгівлі США [4, с. 22] з другої половини двадцятого сторіччя 50% всіх інновацій та 95% всіх революційних інновацій було створено новими малими інноваційними фірмами. Малі інноваційні підприємства створюють у 2,5 рази більше винаходів на кожний вкладений долар, ніж крупні корпорації, і швидше, з меншими витратами впроваджують їх у виробництво. Щорічно в США 50 тис. винахідників стають мільонерами. Якщо в розвинутих країнах світу найбільш швидкими темпами збільшуються доходи працівників, зайнятих виробництвом та обробкою знань та інформації, то в Україні підтримується надзвичайно низька ціна інтелектуальної праці. На жаль, дешева праця є альтернативою впровадження прогресивного обладнання та інноваційних технологій.

Вченими та практичним досвідом доведено, що інноваційний розвиток підприємства забезпечується інноваційним потенціалом, інноваційною діяльністю та інноваційною активністю, що, безперечно, потребує підвищення ролі інтелектуальної праці та інтелектуального потенціалу. Але підприємство має бути готовим до нововведень. Поняття „готовність персоналу до інновацій” виражає міру визначеності персоналу щодо реалізації комплексу завдань, що забезпечують функціонування підприємства в умовах впровадження інноваційної технології, а також здатність виконувати інноваційні перетворення. Готовність до нововведень на підприємстві формується з декількох складових:

- розуміння важливості проблеми та знання реальної ситуації;
- готовності персоналу до інновацій (бажання, досвід, здібності, психологічна готовність);
- фінансових можливостей підприємства (наявність власних коштів або доступних фінансових джерел поза підприємством);
- рівня технологічної оснащеності підприємства;
- бажання і вміння користуватися запозиченою компетенцією (ідеї, проекти, консультації);
- інформаційної готовності (рівень розвитку та якість інформаційної системи);
- організаційно-функціональної готовності.

Поряд з готовністю вчені розглядають питання сприйнятливості до нововведень, тобто, здатності працівників або підприємства сприймати нововведення. Трудова діяльність творчого змісту, яка спрямовується на використання результатів наукових досліджень і проведення розробок нових ідей для поширення та оновлення номенклатури, поліпшення якості продукції (товарів, послуг), удосконалення технології їх виготовлення з наступним запровадженням у виробництво та ефективною реалізацією на внутрішньому та зовнішньому ринках розглядається як інноваційна праця персоналу. Інноваційні кадри відрізняються від звичайного персоналу високою професійною компетентністю, самостійністю, активністю, творчістю, новаторством, спроможністю довести інноваційну ідею до впровадження, наполегливістю, високими адаптаційними можливостями та високим рівнем культури.

Біореінженіринг – модель, яка ґрунтується на синтезі двох методів перетворення підприємства – організаційного розвитку, тобто соціальної підсистеми організації та реінжинірингу, тобто технологічної сфери виробництва. Перетворення бізнесу методом біореінженірингу передбачає перепроєктування генетичної архітектури корпорації водночас за наступними напрямками [11, с. 22]: перетворення свідомості, реструктуризація, пожвавлення, оновлення.

Перетворення свідомості – це процес розкриття корпоративної свідомості, нового бачення перспективи та рішучості до змін від кожного окремого працівника до всієї організації. Тобто, має бути чітко сформоване уявлення про цілі розвитку та необхідних для цього змін, дотримання базових правил поведінки у сфері бізнесу, взаємовідносин з постачальниками та споживачами, бізнес-партнерами та конкурентами, органами управління всіх рівнів; удосконалення системи показників має здійснюватися з точки зору акціонерів, споживачів; ефективності виробництва; іміджу виробництва та підприємства; підвищення ефективності системи навчання.

Реструктуризація передбачає системну побудову фінансово-економічної моделі від збільшення вартості підприємства до розрахунку витрат за всіма видами діяльності, бізнес-процесах, операціям та оцінки рівня обслуговування; реінжиніринг бізнес-процесу.

Пожвавлення – спонукання до росту через тісний зв'язок з навколишнім середовищем.

Оновлення перетворення бізнесу пов'язане з людьми та дає можливість мати вплив на працівників так, щоб все більша їхня кількість діяла, надавала взаємну підтримку та допомогу, прагнучи до спільного оновлення через системи удосконалення мотиваційного механізму, погодження системи винагороди з цілями корпорації; організації індивідуальної навчальності, взаємне навчання та самоосвіта. Як стверджує Ф. Ж. Гуїяр, „Найважливішим стратегічним видом діяльності корпорації в її межах є навченість...Цінність та значущість організації визначається в перше чергу тими знаннями та навичками, якими наділені її індивідууми” [11, с. 304 – 307].

Узагальнюючи теоретичні засади інноваційного оновлення підприємств, запропоновано механізм інноваційного підприємництва (рис. 1), який передбачає отримання додаткової вартості (прибутку) при комерціалізації інноваційної продукції в умовах виробничої системи нового покоління (підприємства).

Функція виробничого капіталу – створення інтелектуального продукту і додаткової вартості за допомогою факторів виробництва, тобто елементів постійного та змінного капіталу.

З позиції вартості інтелектуальний капітал складається з людського капіталу та інтелектуальних активів (нематеріальних активів в частині вартості об'єктів права інтелектуальної власності). Це розкриває економічну природу господарського механізму інноваційної діяльності підприємств, спрямованого на досягнення відповідного економічного прориву в фінансово-господарській діяльності та забезпечує відповідні переваги над підприємствами, які не використовують інноваційний продукт у своїй інноваційній діяльності.

В механізмі інноваційного підприємництва (рис. 1.) завершальною стадією інноваційної діяльності є процес комерціалізації, який виникає під час використання інтелектуальної власності на умовах укладання договорів про передачу права власності або ліцензійної основи. Під час використання створеного інтелектуального продукту безпосередньо на самому підприємстві, додаткова вартість складається з двох складових: з частини додаткової вартості, яка входить до складу інтелектуального капіталу, отриманого в чистому вигляді; і з решти додаткової вартості, отриманої у процесі реалізації продукції з використанням

вже оновлених або удосконалених засобів і предметів праці, найманої робочої сили (інтелектуальної сили), що є основою подальшого їх реінвестування.

Механізм комерціалізації інноваційного продукту багатоходовий і потребує опанування та використання сукупності знань з різних галузей права, економіки, фінансів, бухгалтерського обліку, менеджменту тощо, тобто виникає потреба у фахівцях, здатних до інноваційної праці.

Крім того, на цій стадії важливо дотримуватись принципу балансу інтересів суб'єктів інноваційного процесу, який передбачає, що виробництво і реалізація новачій мають приносити вигоди всім учасникам інноваційного процесу: інтерес виробника, а рівно і розробника, постачальника, збутовика може полягати в збільшенні прибутку, захопленні більшої частки ринку, забезпеченні сталого розвитку в середньостроковому і довгостроковому періодах тощо; інтереси інвестора полягають в одержанні прибутку від власного капіталу; інтереси споживача – в отриманні більш високої якості життя; суспільство в цілому також виграє, оскільки великі доходи виробників означають великі надходження в держбюджет, зростання економіки держави в цілому, ріст добробуту суспільства, соціальний і культурний розвиток.

В практиці західного бізнесу в основі маркетингу відкритих систем покладено принцип „...кожна нова угода приносить новий добробут усьому світу, а вашому бізнесу додатковий прибуток...”. За існуючими оцінками близько 35% вартості бізнесу в економічно розвинених країнах складають нематеріальні активи, зокрема торгові марки. Так, наприклад, торгова марка відрізняє фірмові товари на ринку однорідних виробів і дає можливість продавати їх за цінами на 20 – 40% вищими порівняно з немаркованими. Одночасно відсутність торгової марки на продукції, її аналогічність об'єктивно знижує ціну виробу на 10 – 20%. Слід також зазначити, що у світі зареєстровано понад 25 млн дорогих торгових марок (в Україні – 30 тис.) і це число зростає щороку майже на мільйон. У той же час, 90% всіх нових товарів з новими торговими марками, які підприємці просувають на ринок, зазнають невдачі на ринку однорідних товарів. Сьогодні, в середньому, пропозиція на світовому ринку перевищує попит у півтора рази. Це означає, що третина продукції не реалізовується [13, с. 30].

Інтелектуальний капітал – це знання, які можуть бути перетворені в прибуток та оцінені. Таке широке визначення, на думку фахівців, охоплює будь-які технологічні, управлінські та ринкові новини, які

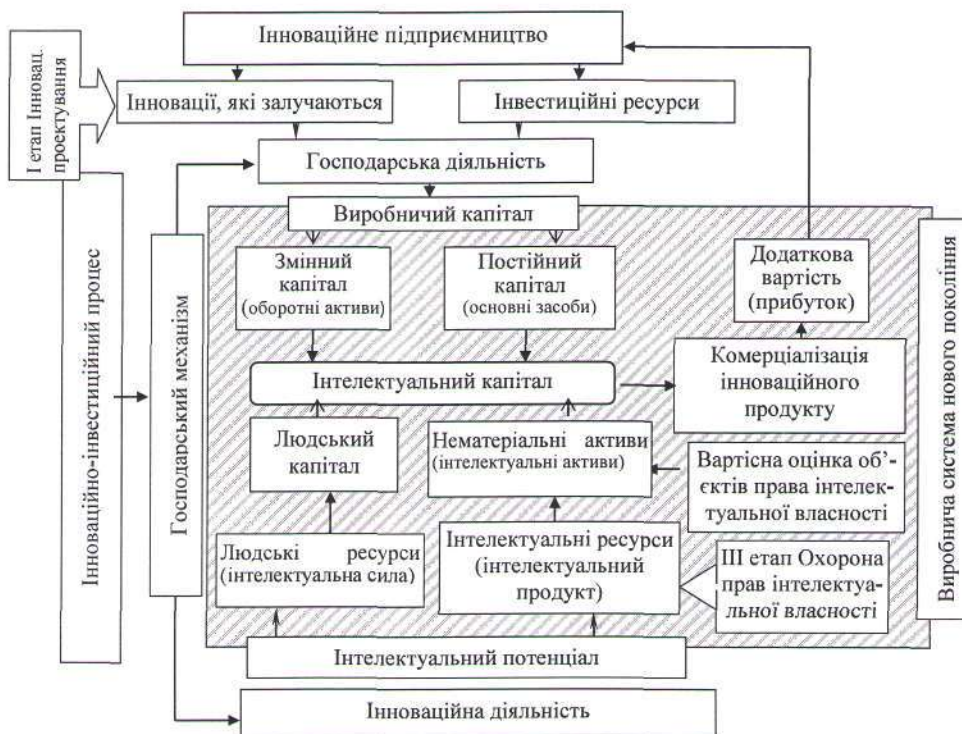

Рис. 1. Механізм інноваційного підприємництва в умовах виробничої системи нового покоління

можуть бути інновацією, тобто приносити додатковий прибуток [12, с. 24].

На рівні організації інтелектуальний капітал є підсумком трьох складових:

1. Людський капітал – сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також спроможність власників та наукомістких працівників відповідати вимогам і задачам компанії. Тобто, основними складовими людського капіталу є фізичне здоров'я людини та якісні показники її культурного, професійного й інтелектуального рівня, здатність до інноваційної праці.

2. Структурний капітал – програмні засоби, програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки, а також всілякі організаційні механізми, які забезпечують продуктивність працюючих та функціонування компанії.

3. Споживчий капітал – майбутні споживачі продукції компанії, її спроможність задовольнити їх запити, результат взаємодії підприємства із зовнішнім

середовищем. Такий ресурс дає змогу фірмі зміцнити свої конкурентні позиції, отримати додаткові вигоди у господарській діяльності.

Основою цих трьох складових є людські ресурси – найбільша динамічна компонента спроможності компанії отримувати прибуток тривалий час. Вважається, що людський капітал не може бути власністю компанії, а структурний капітал може бути оформлений у власність і може виступати в якості об'єкту купівлі-продажу.

Результати аналізу впливу економічних факторів на складові інтелектуального капіталу підприємства формують результативну матрицю бальних оцінок системи факторів, наведених в табл.1

Матриця бальних оцінок характеризує вплив кожного економічного фактору на складові структури інтелектуального капіталу, відображаючи позитивний (+) чи негативний (-) вплив. Формалізований вигляд матриці бальних оцінок буде наступний:

Таблиця 1

Матриця бальних оцінок системи факторів, які оцінюють потенціал складових інтелектуального капіталу

Фактори	Характеристика фактора	Людський капітал	Організаційний капітал	Споживчий капітал
Динаміка середньої заробітної плати на підприємстві	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	1	1	0
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	-1	-1	0
Динаміка ціни продукції підприємства	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	-1	-1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	1	1
Динаміка попиту на продукцію підприємства	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	0	1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	0	-1
Динаміка інвестицій в підприємство	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	1	1	1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	-1	-1	-1
Розвиток науково-дослідницького сектору на підприємстві	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	1	1
Соціальне забезпечення працівників	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	1	0	0
Рівень конкурентоспроможності підприємства	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	1	1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	-1	-1
Динаміка обсягів виробництва в досліджуваній галузі	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	0	-1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	0	1
Динаміка економічної доданої вартості підприємства	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	1	1	1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	-1	-1	-1
Динаміка обсягів реалізації продукції	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	1	1
	$\Delta \rightarrow$ Збільшення	0	-1	-1

$$X_j = \begin{bmatrix} x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{1n} \\ x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{2n} \\ \dots \\ x_{mj}, x_{m2}, \dots, x_{mn} \end{bmatrix}, \text{ де } x_j = 1, 0, -1 \quad (1)$$

Вага кожної складової інтелектуального капіталу γ_i розраховується наступним чином:

$$\gamma_i = \frac{\sum_{j=1}^n x_j}{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n x_j} \quad (2)$$

Відповідно до матриці бальних оцінок, що характеризує зовнішні умови, формуємо вектор оптимальних змін в структурі інтелектуального капіталу, для цього введемо критерій оптимальності:

$$IC = \left(\frac{\sum_{i=1}^n |\gamma_i - k_i|}{n} \right) \rightarrow \max$$

де IC – значення інтелектуального капіталу, яке планується досягти в результаті зміни його структури;

γ_i – показник, який характеризує зміни в структурі інтелектуального капіталу з урахуванням наявних зовнішніх умов, відповідно до факторів, запропонованих у табл. 1.;

n – кількість складових інтелектуального капіталу ($n = 3$);

i – складова інтелектуального капіталу ($i = HC, OC, SC$).

У результаті оптимізації запропонованого критерію одержуємо вектор оптимальних змін в структурі інтелектуального капіталу:

$$\bar{K}(t) = \{k_{HC}, k_{OC}, k_{SC}\} \quad (3)$$

де k_{HC} – значення зміни величини людського капіталу, в відсотках;

k_{OC} – значення зміни величини організаційного капіталу, в відсотках;

k_{SC} – значення зміни величини споживчого капіталу, в відсотках.

Сформований таким чином, вектор змін в структурі інтелектуального капіталу визначає оптимальний сценарій забезпечення зростання економічної доданої вартості на підприємстві. Це дає можливість виявити взаємозв'язок між складовими інтелектуального капіталу і джерелами його формування. Людський капітал сконцентрований на вміннях та кваліфікації працівників, які звичайно з часом збільшуються; організаційний капітал, якщо не матеріалізується в продуктах чи вчасно не буде заліцензований, достат-

ньо швидко може втратити свою цінність; споживчий капітал також має властивість швидко втрачати свою вартість, бо споживач може переключитись на товари конкурентів, і лише під час взаємодії всіх складових інтелектуального капіталу підвищується рівень конкурентоспроможності підприємства та його успішного економічного розвитку.

Вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства виходячи з класичної класифікації:

1) стратегія „Рівномірна” – передбачає, що в структурі інтелектуального капіталу його складові людський, організаційний та споживчий капітали займають рівні частки, тобто по 33,3%;

2) стратегія „Революційна” – передбачає, що в структурі інтелектуального капіталу переважає одна зі складових його структури: людського, організаційного чи споживчого капіталу, а інші дві займають приблизно рівні частки, тобто співвідношення структури революційної стратегії інноваційного розвитку матиме наступний вигляд : 60%, 20%, 20%;

3) стратегія „Інерційна” – передбачає, що в структурі інтелектуального капіталу одна з складових його структури має мінімальне значення, а інші дві складові структури мають приблизно рівні значення, тобто структура інерційної стратегії інноваційного розвитку матиме наступний вигляд: 40%, 40%, 20%.

Варіанти моделювання класифікації стратегій інноваційного розвитку підприємства представлено в табл. 2.

Де показник g_i розраховується за формулою:

$$g_i = \frac{w_i * k_i}{\sum_{i=1}^3 w_i * k_i}$$

де w_i – частка i -го капіталу в загальній структурі інтелектуального капіталу;

k_i – ваговий коефіцієнт i -го капіталу;

З представленої класифікації стратегій інноваційного розвитку обирається та стратегія, яка має найменшу відстань між прототипом оптимального варіанту інноваційного розвитку та скорегованою структурою інтелектуального капіталу.

Сучасна системна теорія оперує двома, достатньо протилежними напрямками досліджень процесів самоорганізації: кібернетичний підхід припускає наявність заздалегідь визначеної мети, до якої система прагне самостійно, самоорганізується навколо неї та синергетичний підхід, де самоорганізованість системи розглядається як ефект кооперації між елементами системи: нові форми організації виникають спонтанно, без будь-якої зовнішньої мети. Тобто, поведінка і кібернетичних, і синергетичних систем, що самоорганізуються, виглядає цілеспрямованою, але в першому випадку ця

мета задається заздалегідь, а в другому – система обирає шлях свого розвитку до більш високої організації. На сучасному етапі синергетичний підхід до питань самоорганізації домінує над кібернетичним. Проте, як зазначає засновник синергетики Г. Хакен „І кібернетика, і синергетика надають першорядного значення поняттю управління, але при цьому дбають зовсім про різні цілі [14, с. 19]. Кібернетика займається розробкою алгоритмів і методів, що дозволяють управляти системою, для того, щоб та функціонувала заздалегідь заданим чином. У синергетиці ж змінюються управляючі параметри більш-менш непередбаченим чином і вивчається самоорганізація системи, тобто її різні стани, у які воно переходить під впливом „важелів управління”.

Розвиток процесів самоорганізації дозволяє створити систему управління, здатну змінювати свою організованість у залежності від дій зовнішніх і внутрішніх факторів навколишнього середовища без втручання ззовні. Низький рівень самоорганізації, відсутність зворотних зв'язків, ефективного контролю за діями управляючого центру приводить до виникнення негативної ситуації на підприємстві, спрощенню функцій та цілей підприємства, обмежують розкриття його потенціалу, що у підсумку приведе до деградації підприємства.

Отже, для обґрунтування можливості впровадження обраного варіанта стратегії інноваційного розвитку

необхідна його комплексна оцінка, аналіз ресурсної, економічної та фінансової складової. Доведено, що лише під час взаємодії всіх складових інтелектуального капіталу підвищується рівень конкурентоспроможності підприємства. Проте, якщо навіть за умови розвитку процесів соціальної, економічної, технічної самоорганізації окремих структурних підрозділів результати виробничої діяльності не відобразатимуть управлінську стратегію, а виникатимуть стихійно, це приведе до саморозпаду та самознищення підприємства.

Література

1. **Дженстер Пер.** Анализ сильных и слабых сторон компании: определение стратегических возможностей / Дженстер Пер, Хасси Давид ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2003. – 368 с.
2. **Кушлин В. И.** Интенсификация обновления производственного аппарата / В. И. Кушлин. – М. : Мысль, 1986. – 264 с.
3. **Амоша А. И.** Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография / А. И. Амоша, И. П. Булеев, В. И. Дубницкий и др. ; под общ. ред. В. И. Дубницкого и И. П. Булеева ; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности ; Донецкий экономико-гуманитарный институт ; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011.
4. **Грішнова О.** Інтелектуалізація праці: українські

Таблиця 2

Моделювання стратегій інноваційного розвитку підприємства

Стратегії	Співвідношення в структурі інтелектуального капіталу		
	людський	організаційний	споживчий
Револьюційна	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_H \rightarrow 0,6(\max)$ $g_O \approx g_K \rightarrow 0,2(\min)$	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_K \rightarrow 0,6$ $g_O \approx g_H \rightarrow 0,2$	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_K \rightarrow 0,6$ $g_O \approx g_H \rightarrow 0,2$
Рівномірна	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_O \approx g_H \approx g_K \approx 0,333$		
Інерційна	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_H \rightarrow 0,2$ $g_O \approx g_K \rightarrow 0,4$	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_K \rightarrow 0,2$ $g_O \approx g_H \rightarrow 0,4$	$\sum_{i=1}^3 g_i = 1$ $g_K \rightarrow 0,2$ $g_O \approx g_H \rightarrow 0,4$

проблеми на тлі світових тенденцій / О. Грішнова // Україна: аспекти праці. – 2000. – № 7. – С. 24 – 27.

5. **Федулова Л. І.** Інноваційна економіка : підручник / Л. І. Федулова. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.

6. **Володін С. А.** Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку / С. А. Володін. – К. : ЗАТ „Нічлава”, 2007. – 384 с.

7. **Калінеску Т. В.** Інновації у соціально-економічному розвитку підприємств регіону : монографія / Т. В. Калінеску, О. О. Недобєга, М. О. Наталенко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – 272 с.

8. **Кісіль М. І.** Інвестиційна та інноваційна складові доктрини аграрної політики України / М. І. Кісіль // Економіка АПК. – 2003. – № 7. – С. 82 – 87.

9. **Чухно А.** Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 15 – 23.

10. **Устенко О.** Інноваційне підприємництво в Україні: стан та перспективи розвитку / О. Устенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 6. – С. 11 – 14.

11. **Гуиар Ф. Ж.** Преобразование организации / Ф. Ж. Гуиар, Дж. Н. Келли ; пер. с англ. – М. : Дело, 2000. – 376 с.

12. **Зинов В.** Интеллектуальный капитал как базовая характеристика стоимости бизнеса / В. Зинов, К. Сафарян // Интеллектуальна власність. – 2001. – № 5–6. – С. 23–25.

13. **Андрощук Г.** Торгова марка: вибір імені / Г. Андрощук // Интеллектуальна власність. – 2004. – № 4. – С. 30–37.

14. **Хакен Г.** Информация и самоорганизация: Макроскопический подход к сложным системам / Г. Хакен ; пер. с англ. – М. : Мир, 1991. – 240 с.

Карамушко Н. А. Інноваційна праця як основа активізації сучасного підприємництва

У статті розглянуто напрями перетворення бізнесу методом біореінженірингу, механізм інноваційного підприємництва в умовах виробничої системи нового

покоління, визначено роль інноваційної праці, структуру інтелектуального капіталу та варіанти стратегії інноваційного розвитку підприємств.

Ключові слова: інноваційна праця, інтелектуальний капітал, біореінженіринг, стратегія інноваційного розвитку, самоорганізація, оновлення.

Карамушко Н. А. Инновационный труд как основа активизации современного предпринимательства

В статье рассмотрены направления преобразования бизнеса методом биореинжиниринга, механизм инновационного предпринимательства в условиях производственной системы нового поколения, определена роль инновационного труда, структура интеллектуального капитала и варианты стратегии инновационного развития предприятий.

Ключевые слова: инновационный труд, интеллектуальный капитал, биореинжиниринг, стратегия инновационного развития, самоорганизация, обновление.

Karamushko N. A. Innovative Labour as Basis of Activation of Modern Enterprise

In the article directions of transformation of business the method of bioreengineering, mechanism of innovative enterprise, are considered in the conditions of the production system of new generation, the role of innovative labour, intellectual capital structure and variants of strategy of innovative development of enterprises.

Key words: innovative labour, intellectual capital, bioreengineering, strategy of innovative development, self-organization, update.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013

Прийнято до друку 12.03.2014